

4. www.me.gov.ua
5. www.rada.gov.ua
6. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки. // Фінанси України. – 2006. – № 1 – С. 65-81.
7. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян: досвід США та України. // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 30-33.
8. Іголкін І. В. Податкова реформа як об'єктивна необхідність у зміцненні доходної частини державного бюджету. // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С. 19-24.

In the article the changes of rates of basic taxes are analysed in Ukraine in the period of 1995-2007, the rates of excise duties are resulted on being in 1.07.2007. The structure of the tax entering is analysed the State budget in the period of 2000-2006. Failings and positive changes are certain in the system of taxation of Ukraine. The process of harmonization of tax legislation is analysed under right and by the requirements of WTO.

Устенко А.О., Малинка О.Я.

ДІАЛЕКТИЧНА ІНВЕРСІЯ ПОНЯТЬ “ФАКТОР-ПАРАМЕТР” В ПРОЦЕСІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СЕС

Запропоновано підхід для створення і практичного застосування концептуально-теоретичних і математично-аналітичних моделей конкретних об'єктів. Отримані результати можуть бути використані при моделюванні економічних процесів (об'єктів), і дають змогу перспективно оцінювати їх техніко-економічні характеристики, здійснювати системний аналіз для пошуку головних факторів успіху, резервів підвищення конкурентоспроможності підприємств і прийняття адекватних управлінських рішень.

Ключові слова: інформатизація управління, системний підхід, фактор, параметр, діалектична інверсія.

І. Вступ. Життєдіяльність економічних суб'єктів (СЕС) формується під впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів різноманітного походження і спрямованості дії, дослідження яких має теоретичний і практичний інтерес і можливе тільки при умові пізнання причинно-наслідкових зв'язків між «входами» – ресурсами, головними процесами, що виконуються, і досягнутими економічними результатами – «виходами», зв'язками «входу» і «виходу» та між СЕС і зовнішнім середовищем через ефективний зворотний зв'язок – розвинуту інформаційно-керуючу систему. Саме так ми уявляємо системний підхід до формування гнучких інформаційних систем.

Науково обґрунтований вибір засобів впливу на об'єкт управління у вигляді незалежних кількісно визначених змінних величин, які мають властивість відображати взагалі сторони відтворювальних процесів, дає змогу оперативно та конкретно оцінити, проаналізувати і розробити заходи щодо їх відповідного вдосконалення і розвитку.

В умовах конкурентного середовища можливості та необхідність застосування математичних методів для аналізу якісного стану суб'єктів господарювання набувають принципового значення, а наукове обґрунтування класифікаторів факторів ефективності забезпечить підвищення якості управлінських рішень при умові підтримки інформаційних систем.

ІІ. Постановка завдання. У сучасних уявленнях щодо даної проблеми немає єдиної думки стосовно понять: «фактор», «елемент системи», «параметр елемента (фактора)»; відсутня єдність мети призначення класифікації факторів і визначення параметрів і, як наслідок, відсутня загальноприйнята методика їх формування. Різні погляди на проблему простежуються у наукових працях (авторів Афанасьєва Е.В., Переверзева М.П., Баззела Р., Кокса Д., Брауна Р., Мільнера Б.З. та ін.), де основою тієї чи іншої класифікації є різні принципи й ознаки Наукові підходи відрізняються здебільшого ступенем повноти врахування тих чи інших груп факторів, з допомогою яких оцінюється вплив на ефективність СЕС. Дослідники вивчають вплив факторів на техніко-економічні показники (рентабель-

ність, продуктивність тощо), який у такому контексті є критерієм ефективності. По-різному трактують терміни «фактор», «параметр фактора», «показник фактора».

Не виникає сумніву, що саме від поставленої мети буде залежати повнота, ступінь деталізації, структура і методичні підходи. Методи, які використовують дослідники, розробляючи класифікатори факторів і визначаючи їх параметри, а також їх вибір, не завжди чітко визначені та обґрунтовані. Все це ускладнює розробку і здійснення організаційно-методологічної та техніко-технологічної єдності (уніфікації) при створенні сучасних інформаційно-управлінських систем підтримки управлінських рішень в умовах соціально-економічного реформування економіки.

Труднощі ці мають подвійну природу. З одного боку, ми не маємо єдиної концепції (в усякому випадку, в проектувальників сучасних інформаційно-керуючих систем управління) і методологічної стандартизації про те, які фактори (параметри, причинно-наслідкові зв'язки) повинні бути об'єктом цілеспрямованого впливу для досягнення ринкового успіху (мети, максимального ефекту, оптимального управління тощо). З іншого боку, відсутня нормативна база для визначення специфічних (конкретних) функцій і завдань управління об'єктами в ринкових умовах, а це, в свою чергу, приводить до непогодженості уявлень про призначення сучасних інформаційно-керуючих систем управління СЕС.

III. Результати. Формуючи уявлення про поняття «фактор» – «параметр», на наш погляд, особливу увагу необхідно приділяти діалектичному, системному підходу, методу можливої інверсії при дослідженні «фактора» як діалектичної цілісності. Це принципово важливо при закладанні основ архітектурної побудови інформаційно-керуючих систем управління СЕС. Тому при класифікації факторів для вирішення завдань моделювання і факторного аналізу будь-яких об'єктів дослідження слід враховувати ту обставину, що такі інколи запропоновані «фактори», як «засіб впливу...», «вдосконалення...», «зміна...», «впровадження...» тощо, зовсім не є компонентами, факторами системи, а швидше визначають рівень використання, спрямованість впливу тощо.

Головною умовою розробки класифікатора факторів є спільність основних властивостей, ознак деякого класу явищ, речей і відмінність певної сукупності, складу загальних властивостей та ознак від властивостей і ознак іншого класу явищ, речей. Ми не виключаємо, а навпаки, допускаємо можливість аналізу, залежно від контексту і суті об'єкта аналізу в одному випадку як системи, а в другому — як компонента, частини системи. Природно, що в цьому випадку властивості та ознаки цілісності можуть не зберігати властивостей і ознак утворюючих її частин, компонентів. Таким чином, до загальних властивостей та ознак деякого класу явищ, речей можуть належати ті сукупності, які зберігають іманентність цим явищам, речам і постійні в межах даного класу.

Точність визначення вищезгаданих понять – головна умова істинного знання, тому без певної однозначності щодо дефініцій не можна забезпечити коректний обмін інформацією в інформаційних системах. Економічна діяльність є результатом взаємодії ряду виробничих ресурсів, які називаються факторами виробництва. У класичному розумінні – це власність, праця, капітал, земля. З одного боку, фактор – це компонент будь-якого виробничого процесу, якому властива визначена постійна сукупність, склад загальних властивостей, ознак, достатніх для віднесення даних компонентів до певного класу цілісних явищ, речей. З іншого боку, фактор – це явище суспільного рівня, причина, що викликає зміни, джерелом яких є навколишнє середовище (довкілля).

Параметр – це кількісне або якісне вираження міри впливу фактора; певна постійна сукупність, склад властивостей, які піддаються виміру, його ознаки, грані, спектри тощо.

Показник – це мінімальна кількість інформації, яка представляє результат взаємодії факторів, що належать до різних аспектів СЕС і можуть бути інформаційним виразом цієї взаємодії.

Кожен фактор може описуватися одним, кількома, багатьма чи системою параметрів. Параметри фактора можна вимірювати в натуральній, умовно-натуральній, вартісній формах. Вимірювач фактора – це ознака, яка має

кількісне вираження, операційні характеристики (при чому один і той фактор може мати багато вимірників).

Але подібно до того, як частину цілісної системи можна розглядати як цілісність, так і параметр, що описує властивості фактора, з певної точки зору можна розглядати як фактор, що характеризується власними параметрами тощо.

Наприклад, на рис.1 подано ілюстрацію діалектичної системної природи, метаморфози понять «фактор» – «параметр», з чого видно, що технологічний процес, насамперед, характеризується кінематикою, рухом, послідовністю багаторазового повторення «елементарних перетворень». Елементарне перетворення ми розуміємо (і це особливо стосується цілеспрямованої діяльності людини) як один пізнаний, досконало вивчений, добре відомий «крок» у русі будь-якого виробничого процесу, незалежно від галузево-технологічних особливостей, що ми конструктивно чітко усвідомлюємо, тобто, іншими словами, ми розуміємо доступну нашому досвіду (знанню) форму об'єкта дослідження, основної частини відрізка руху праці, який потребує безперервного відтворення.

Елементарне перетворення може і мусить бути єдністю керованої та керуючої систем, а також семантично універсальним до впливу можливих змін. Реалізація розглянутих сукупностей (рис.1) повинна стати вирішальною щодо сучасної архітектури інформаційно-керуючих систем СЕС. Кожне елементарне перетворення відбувається при участі та з використанням специфічних основних факторів на «вході» з метою отримання бажаного результату на «виході» (залежно від мети СЕС і її продуктів праці). Технологічний процес, з одного боку, є параметром будь-якої СЕС, а з іншого – сам технологічний процес утворює певну кінематику, сукупність послідовного відтворення елементарних перетворень, що формує його логістику і є параметром виробничого процесу, що в свою чергу в контексті інформатизації потребує параметричного описування. Залежно від мети і рівня ієрархії діалектична інверсія – продуктивний інструмент аналізу, а факторно-параметричний підхід застосовують при конструюванні

уніфікованих інформаційно-керуючих систем управління.

Зазначимо, що фактор сам собою як компонент системи не можна розглядати інакше як цілісну систему, єдиний образ, а будь-яке поєднання факторів-компонентів у діалектичному системному розумінні – як об'єкт дослідження і ефективного управління, бо таке співвідношення може виявитися неорганічним, збитковим.

Стосовно понять «кількість» і «якість» відомо, що вся якісна різниця в природі обумовлюється або на різному фізико-хімічному складі, або кількісних відмінностях, або формах руху (енергії), або на тому й іншому відразу. Не можна змінити якість об'єкта без додавання чи віднімання матерії або енергії, тобто без кількісних змін цього об'єкта. Все, що робить предмет саме таким, відповідним, особливим, відмінним від безмежної кількості інших предметів і є «якість», лише вона відтворюється в унікальних властивостях. Фактор «якість» у свою чергу можна описати і за допомогою параметричних властивостей відповідно до рис. 1 і подати характеристику предмета дослідження в цілому, а кожному її властивість як довільну сторону, грань, фазу тощо знову можна описувати через параметричні параметри. «Кількість» характеризує предмет з боку розвитку або інтенсивності наявних йому властивостей розміру, обсягу, маси тощо, тобто можна її визначати кількісно, чисельно.

Говорячи про проблему вибору факторів ефективності управління СЕС, зауважимо, що вона не є лише суб'єктивним моментом, бо диктується їх природою цілісності, органічного поєднання елементів, кожен з яких у свою чергу має право бути розглянутим як цілісні системи. Тому облік усіх компонентів системи і є критерієм повноти факторів, а продемонстрований підхід на рис. 1 з цієї точки зору можна розглядати як схематичний критерій повноти вибору, меж інформатизації.

На наш погляд, щоб забезпечити повноту та адекватність класифікації факторів ефективності, важливо знати, що поняття «фактор» – це первинна субстанція, що характеризує об'єкт управління і відповідно відображає та конкретизує його суть як соціально-економі-

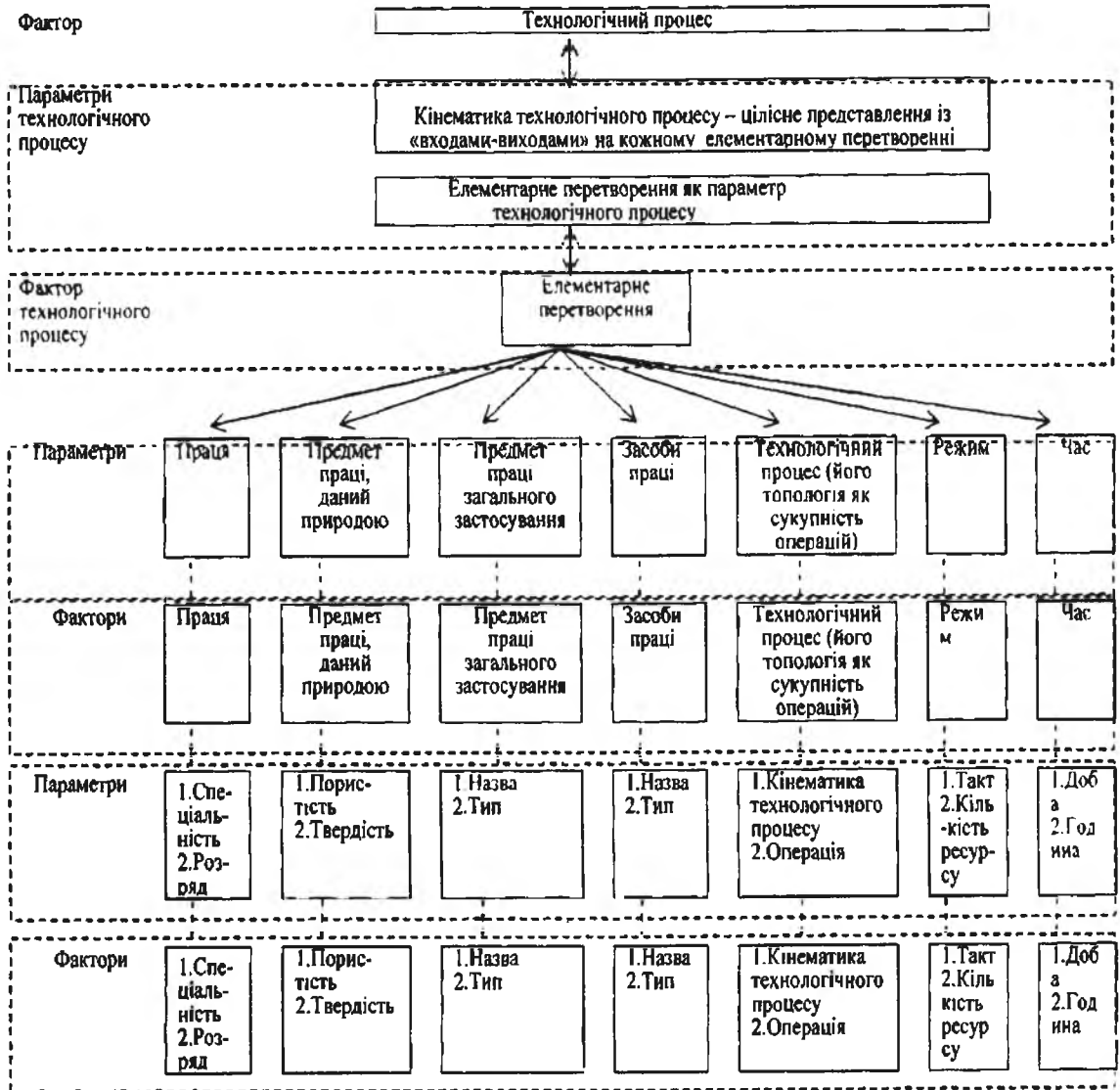

Рис. 1. Діалектична інверсія понять «фактор-параметр» в процесі інформатизації управління СЕС (на прикладі фактору «технологічний процес»)

чне явище. Саме такі дослідження багатовимірної природи «фактора» допомагають науково осмислити і об'єктивно підійти до їх класифікації за видами, місцем виникнення, характером дії тощо. Наше завдання полягає у залученні факторно-параметричного аналізу для проектування інформаційно-управлінських систем підтримки управлінських рішень у ринкових умовах (див. рис. 2).

Така класифікація насамперед має бути системною, де кожен «фактор» як довготривале уявлення відображають, інтерпретують через характерні параметрами, певний їх системний набір при умові здійснення безпосередніх зв'язків між ними. В її основі має бути сукупність встановлених ознак, які визначають

і формують загальну інформаційну місткість факторного класифікатора та розподіляють його елементи за відповідними ієрархічними рівнями. Крім цього, в одному випадку ознаки ідентифікують одноаспектність, і їх можна додатково конкретизувати, а в іншому – розкривати багатогранність і багатовимірність того чи іншого об'єкта. Послідовність інформаційного вибору можна встановлювати довільно, але при реалізації ефективного управління оптимальне розміщення класифікаційних ознак у класифікаторах встановлюють за місцем ієрархії і пріоритетністю (важливістю) інформації щодо вирішення управлінських проблем.

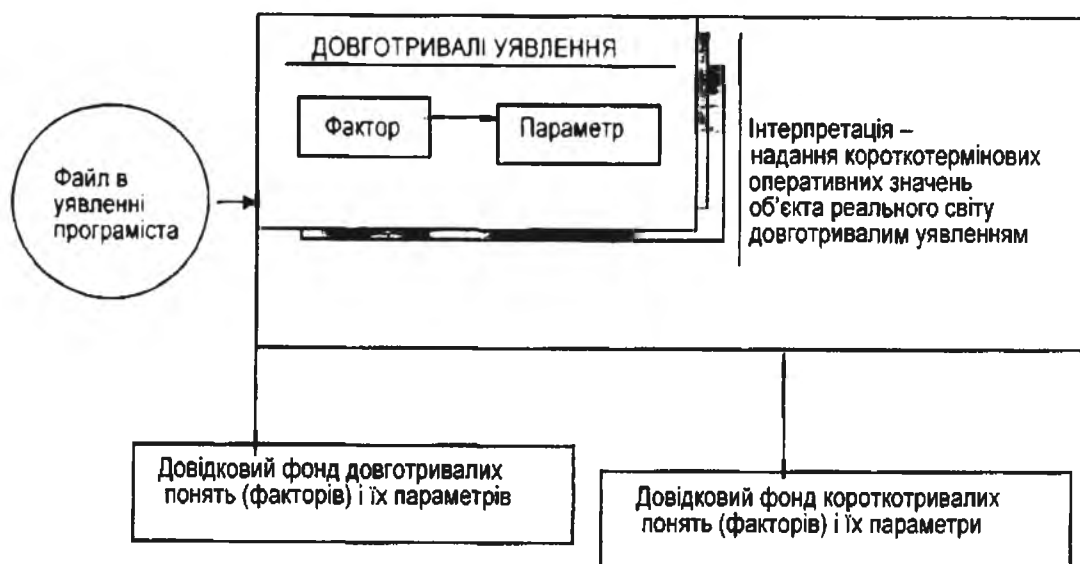

Рис. 2. Факторно-параметричний підхід щодо описування інформаційного фонду в уявленні користувача

Проектуючи системи факторних класифікаторів, доцільно обмежувати їх повноту, встановлюючи до них певні умови. Інформаційні класифікатори – це складова частина комплексу засобів формалізованого описування релевантних даних, без яких не можливо здійснити ефективне використання автоматизованих систем управління і персональних комп'ютерів. Саме вони дають змогу успішно забезпечувати однозначність термінології, ідентифікації та інтерпретації у коді лексико-граматичної мови інформаційної системи, забезпечують ефективність організації, обробки, зберігання, пошуку та використання інформаційних файлів. Будучи головним засобом формалізації описання і нагромадження інформації, на семантичному рівні вони доступні для користувачів без спеціальної програмної підготовки.

Розглянемо можливий загальний підхід до побудови класифікатора ефективності виробничої організації. Зауважимо, що тут рівні наукового прогресу, матеріально-технічні умови, стан розвитку техніки відіграють вирішальну роль для забезпечення ефективного управління і комерційного успіху.

Проектуючи систему класифікації інформації, доцільно свідомо обмежити її повноту відповідно до конкретної мети дослідження і головних вимог, які встановлюють до факторів і їх параметрів. Фактори повинні відображати особливості об'єкта управління, вимірю-

ватися параметрами, бути керованими і означеними, перебувати у функціональній залежності один від одного тощо. Параметри повинні бути незалежними змінними, що вимірюються кількісно з відповідною точністю, по можливості – керованими, розраховуватися з мінімальним ступенем складності тощо.

Факторно-параметричний підхід дає можливість створення і практичного застосування концептуально-теоретичних і математично-аналітичних моделей конкретних об'єктів, а використання отриманих результатів при моделюванні економічних процесів (об'єктів) дає змогу перспективно оцінювати їх техніко-економічні характеристики, здійснювати системний аналіз для пошуку головних факторів успіху, резервів підвищення конкурентоспроможності підприємств і прийняття адекватних управлінських рішень. Такі дослідження, класифікатори факторів, оцінювання їх адекватними параметрами можна продуктивно використовувати для всебічного аналізу показників і критеріїв з метою побудови інформаційно-керованих моделей, адекватних до реальних динамічних змін при реформуванні економічних процесів.

Для нашого прикладу необхідно враховувати специфіку виробничого процесу, розподіляючи фактори на об'єктивні, які формуються незалежно від нас і стосуються природи і техніки, та суб'єктивні, безпосередньо залежні від людини. Такий підхід поділяє фактори і

параметри на регульовані та нерегульовані.

Методологія класифікації може базуватися на складових елементах виробничого процесу: засобах праці, предметах праці, праці. Саме такий підхід є універсальним щодо будь-яких виробничих систем. Відповідно до рис. 1, що є певним критерієм повноти вибору, можна запропонувати такий підхід і поділити фактори на: природні, що характеризують предмет праці; матеріально-технічні, що представляють засоби праці та технологічні особливості; організаційно-економічні, що відображають працю як цілеспрямовану корисну діяльність людей (рис. 3).

Природні фактори безпосередньо пов'язані з фізико-географічними умовами, в яких відбувається специфічний виробничий процес. Вони визначають потенційні можливості значень показників при даному рівні техніки, технології, організації праці.

Матеріально-технічні фактори пов'язані з технікою і технологією виробництва, «мускулами» процесу праці, які відображають вплив науково-технічного прогресу на ефективність досягнутих результатів. Фактори поділяють на підгрупи: технічні, що характеризують сукупність знарядь праці; технологічні, що відображають сукупність засобів виконання робіт.

Організаційно-економічні фактори визначають організацію виробництва, праці та умо-

ви, в яких вона відбувається, тобто людину та її роботу. Дана група має такі підгрупи факторів: організаційні, пов'язані з організацією виробництва і праці; соціально-економічні, що розкривають суспільно-економічні та соціальні умови виробництва.

Запропонований підхід щодо класифікації факторів і параметрів можна розширювати і доповнювати залежно від поставлених управлінських завдань і можливостей використання інформаційних технологій.

IV. Висновки. Організаційний прогрес, ускладнення об'єктів і суб'єктів господарювання, вплив змінного зовнішнього середовища висувають проблему об'єктивного факторно-параметричного аналізу на значний рівень як інтелектуальне підґрунтя розробки і прийняття якісних управлінських рішень в умовах розвитку інформатизації управління. Факторно-параметричний підхід – один з етапів вирішення цього завдання.

1. Афанасьев Э.В., Ярошенко В.Н. Эффективность информационного обеспечения управления. – М.: Экономика, 1987. – 300 с.

2. Устенко А.О. Економико-организационные проблемы информатизации управления. – Тернопіль, Економічна думка, 2002. – 247 с.

3. Устенко А.О., Малинка О.Я. Организация информационного обеспечения управления производственными процессами (на примере УБР). – Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – № 1 (10), 2005. – С. 109 – 117.

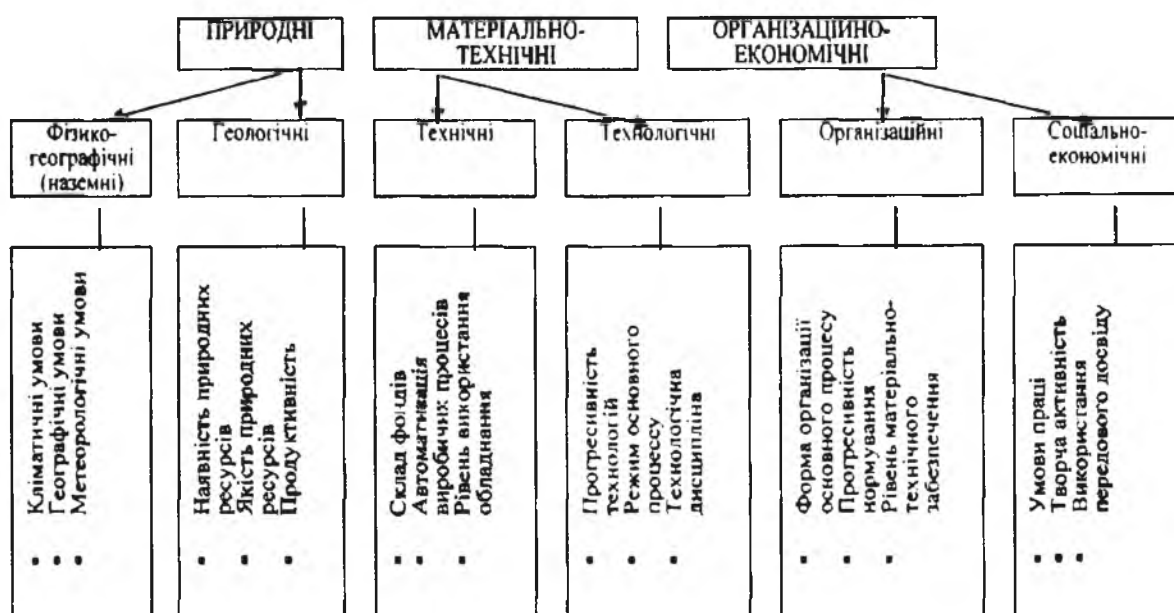

Рис. 3. Класифікатор основних факторів ефективності

We have suggested an approach for creating and using conceptual (theoretical) and mathematical (analytical) models of particular objects; the results can be used in modeling economic processes (objects), and make it possible to estimate their

technical and economic characteristics and to do the systematic analysis for searching the main success factors, the reserves of increasing competitiveness of enterprises, and decision making.

Пилунів Н.І., Пилунів М.І.

ОБЛІК В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті висвітлюється роль обліку в системі управління підприємством і його взаємозв'язок з такими підсистемами управління як планування, контроль, регулювання, аналіз, оцінка.

Ключові слова: управління, управлінські рішення, інформаційне забезпечення, облікова інформація.

I. Вступ. Сучасні умови господарювання вимагають від керівництва підприємства нових підходів до управління. Слід зазначити, що в економічній літературі в більшості дослідників простежується єдність поглядів на теорію управління. Усі вони відзначають взаємодію суб'єктів і об'єктів управління для досягнення поставленої мети за допомогою різних методів і технічних засобів, серед яких вирішальна роль відводиться економічним методам для впливу на об'єкт управління. З точки зору Б.І. Валуєва, управління являє собою систему взаємодії, тобто всі процедури, операції та багато інших дій, які в цілому складають зміст функцій управління, перебувають у нерозривному взаємозв'язку й постійно взаємодіють [1, 6].

Тому вдосконалення системи управління підприємством потребує детального вивчення потоків інформації. Обсяг і зміст потрібної для управління інформації залежить передусім від масштабу важливості рішень, що приймаються, а також від кількості параметрів, які необхідні для управління й тривалості самого управлінського циклу. Одним із визначальних чинників впливу на управлінські рішення та ефективність розвитку підприємства є дослідження проблеми інформаційного забезпечення, зокрема, його ядра – облікової інформації.

II. Постановка завдання. Розвиток системи управління в умовах розвитку ринкових відносин вимагає адекватної системи інформаційного забезпечення. Завданням дослідження є визначення ролі облікової інформації в управлінні, виходячи із різних підходів, які проте однаково концентрують увагу на необхідності вирішення проблем інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень.

III. Результати. Так, зокрема, у дослідженнях М.П. Войнаренка [2, 412–420] пропонується для отримання необхідного інформаційного забезпечення формувати банк інформаційних даних про фактичний стан об'єкта управління та зовнішню інформацію. Зовнішня інформація, у свою чергу, повинна одержуватися з таких джерел: від засновників та інвесторів, від покупців та постачальників, від податкової служби та статистичних органів, а також у вигляді затверджених нормативно-правових актів. Подібну позицію підтримує І. Колос [3, 9], яка запропонувала використовувати для прийняття управлінських рішень такі джерела отримання інформації:

1) звітність підприємства, в якій сконцентрована система показників діяльності підприємства за конкретний звітний період. Згідно з чинним законодавством України обов'язковою для підприємств є фінансова, податкова, статистична звітність, а також оперативна, яка законодавчо не регулюється;

2) первинна документація та реєстри бухгалтерського обліку й оподаткування, в яких міститься інформація про господарські операції, що відбулися на підприємстві за певний звітний період;

3) дані спеціальних обстежень, що проводяться тоді, коли необхідної інформації для розрахунку показника фахівці не можуть отримати з джерел першого та другого рівня.